

ziekte spreken, misschien zelfs zij, die meenen, dat de kwaal ongeneeslijk is.

Niet enkel in de twee of drie laatste jaren maar in de laatste twintig jaren was het niets anders dan gesukkel en getob.

In 1905 kregen we het zwakke ministerie „de Meester“, dat geen meerderheid in de Kamer had en dus onmogelijk een krachtige regering kon voeren.

In 1913 bleek een talrijke fractie in de Tweede Kamer wel bereid om met anderen in bond, af te breken, maar minder bereid om aan den opbouw deel te nemen en de regeeringsverantwoordelijkheid te aanvaarden.

Het gevolg hiervan was een extra-parlementair kabinet, dat op het kompas van het volkswil zeilde, doch met de volksvertegenwoordiging in zeer bescheiden mate rekening hield.

De laatste twee mislukkingen liggen eveneens nog helder in het geheugen.

Zoowel inzake de vlootwet als bij het gezantschap was er een meerderheid te vinden voor het negatieve, terwijl van te voren vaststond, dat men in het positieve elkaar niet zou kunnen vinden.

In beide gevallen werd de werking van het parlementaire stelsel dan ook moedwillig stopgezet. Men schoof alle politieke verantwoordelijkheid van zich af, om iets te verhinderen, zonder te kunnen bouwen.

Zóó heeft men handelings-bevoegdheid en verantwoordelijkheid gescheiden en overal waar deze scheiding komt wordt het leven ontwricht.

De gevolgen dier ontwrichting treden dan ook duidelijk aan den dag.

Het begrotingsdebat, dat onder Dr. Kuiper's leiding in zekere mate zelfs spanning in het land bracht heeft thans in de vergaderzaal der Kamer zelfs geen belangstelling kunnen wekken.

De besprekingen slepen zich voort als de dagen in December mat en grauw en mistig; de groote dagbladen geven ellenlange verslagen zonder samenhang of lijn en de journalisten, die een overzicht moeten schrijven, pijnigen zich tevergeefs, om het leesbaar te maken.

Van beginselen wordt nauwelijks gerept en angstvallig wacht men zich voor het spreken over de politieke toekomst. Geen wonder trouwens, want men behoeft niet ver in het verleden terug te gaan om een verloochende verantwoordelijkheid te vinden en zonder aanvaarding dier verantwoordelijkheid is de toekomst zonder perspectief.

Ondertusschen voltrekt zich, geleidelijk, maar zeker, een wijziging in de politieke machtsverhoudingen.

Sinds 1868 is, in de verhouding tusschen Kroon en Staten-Generaal, het overwicht praktisch geweest bij de Kamers.

Wel heeft dit, vooral tijdens de aftakeling der liberale partij, geleid tot zwakke, ja, machteloze ministeries, doch steeds heeft het ministerie nauwelijks getuigd naar wat in de Kamers gezegd werd.

Toen is, vooral in het begin van deze eeuw, de taak van den welgever uitgebreid. Telkens maakte het gecompliceerde stelsel der maatschappij nieuwe regelingen noodig, regelingen, die moeilijk in den stroeven vorm der wet gegeven konden worden en daarom aan de Kroon werden overgelaten.

Steeds meer geeft in de laatste jaren de wet het hoofdbeginsel aan, dat dan door de administratie nader in Koninklijke Besluiten werd uitgewerkt.

Zelfs werd in enkele gevallen aan lagere amb-

tenaren het geven van nadere regelen toevertrouwd.

Zoo werden door de wijzigingen in de techniek der wetgeving de Kamers meer teruggedrongen naar hun natuurlijke taak: de controle op de hoofdbeginselen van het regeerbeleid.

Nu blijkt juist in dit stadium, dat de Kamer zelf geen hoofdbeginselen van regeerbeleid heeft.

Nu zien we het jammerlijk verschijnsel, dat er geen eensgezinde meerderheid, voor welk beginsel dan ook, is te vinden.

Integendeel, nu komt men met moties, ongetwijfeld geïnspireerd door blijde jeugdherinneringen aan menig schoon Sint Nicolaas-feest, maar daarom niet minder onuitvoerbaar en nutteloos.

En onder de zegeningen der evenredige vertegenwoordiging met het hoog geprezen algemeen mannen- en vrouwenkiesrecht, dat het Volk den invloed zou geven, dien het toekomst, hebben we een Regeering, die deze moties rustig „deponeert“ zooda het heet en ze behandelt zooda menig verlanglijstje behandeld wordt.

Dit is de ironie der historie en ook ironie schuilt er in het feit, dat niemand hier een goede remedie weet. Met een juiste teekening van het proces zijn we niet geroed.

E. VISSER.

LITERATUUR EN KUNST.

Marie Diers. In den tuin der eenzaamheid.

In den laatste tijd is in den roman aan de orde van den dag de vraag naar de levenshouding van het jonge meisje, met alles, wat om die vraag zich samentrekt.

Nieuw is die stof zeker niet. Zelfs is ze niet een gegeven van de nieuwere romanliteratuur alleen. Lang voor de tachtigers-herleving aan den roman nieuwen opbloei schonk, was reeds deze quaestie een onderwerp, waaraan zich de romanschrijvers wijdten. Maar mede ten gevolge van alles wat voorafging, van de positie dus, waarin de roman dit vraagstuk heeft gebracht, is in onzen tijd dat wat er mee samenhangt op den voorgrond gekomen: gezinsverhouding, opvoedingssysteem, maatschappelijke gesteldheid, intellectuele ontwikkeling en zooveel meer, dat met de levensopvatting en levenshouding van het meisje ten nauwste verband houdt.

Ik behoeft slechts de titels te noemen van boeken als „De opstandigen“ of „De eene richting“, om dat te bewijzen.

In het bijzonder echter gaat de belangstelling in dezen uit naar de overweging, hoe het moderne meisje met de inzichten en eischen, die dat begrip „modern“ insluit, staat tegenover de gezins-taak, die haar wacht en de plichten, die het sluiten van een huwelijk voor haar meebrengen zal. Ina Boudier-Bakker heeft als een der eersten onder onze romanschrijvers deze zeer belangrijke zaak aan de orde gesteld, toen zij haar geruchtmakende brochure „De moderne vrouw en haar tekort“ schreef en sindsdien zijn velen in haar voetspoor getreden. Dat is eigenlijk de constellatie van de stof in den nieuwsten vorm van romanbehandeling; wat betekent voor het moderne meisje het moederschap. Zoo is het in onze eigen letterkunde, zoo staat de zaak ook in de buitenlandse romanproductie.

En dan verwondert het ons niet, dat we deze materie ook behandeld vinden door Marie Diers, de Deutsche romancière, die bij voorkeur schrijft over de verhoudingen, welke liggen op het terrein van huwelijks- en gezinsleven.

oudheidkundige Jacobus van Oudenhoven — auteur eener Beschrijving van Heusden — die na het voltooien zijner academische studie geruimen tijd bij hem inwoonde. Bij dit alles verbaast het ons niet, dat hij er niet tegen opzag, om, toen zijn broeder in Augustus 1622 het rectoraat der Latijnsche school nederlegde, tot het einde van het jaar diens plaats te vervullen.

Het spreekt vanzelf, dat hij ook de zuiver theologische vakken bijhield. Hij exegetiseerde het boek Job, las een groot aantal werken van kerkvaders, en hield zich ook onledig met de kerkelijke historie. Hoe grondig hij alles deed, moge nog uit het volgende blijken. Te Dordrecht leefde in die dagen Joan van Beverwijk, een der meest beroemde Nederlandsche medici. Deze hield zich bezig met het zoeken van een antwoord op de vraag of men zijn leven kon verkorten of verlengen. Hij had zich daartoe tot een tiental geleerden, van Gereformeerde, Roomsche en Remonstrantsche geloofsvertrouing gewend, en zond op een goeden dag in Maart 1634 al de ontvangen antwoorden aan Voetius, met verzoek na ook diens oordeel te mogen vernemen. De predikant van Heusden zette zich onverwijld aan zijn schrijftafel en begon een brief, die feitelijk tot een boek uitdijde; in den kwartijn, waarin Van Beverwijk later alle adviezen liet afdrukken, besloeg hij ongeveer 135 bladzijden! De conclusie, waartoe hij kwam, was, dat de vraag tweeledig kon worden beantwoord. Van Gods zijde stond 's menschen levensduur onherroepelijk vast, maar van den menschelijken kant beschouwd, moest men rekenen met bijoorzaken, waardoor het leven zeer zeker of verkort

Een van haar laatste romans is van het bovenschreven thema de bewerking en ook dit boek, als schier al de vorige, verscheen in vertaling. In het Nederlandsch luidt de titel „De tuin der eenzaamheid“. Naar de methode van Marie Diers wordt ook hier weer het gegeven behandeld in de beschrijving van een familiegeschiedenis, die over vele jaren loopt en de ontwikkeling der gebeurtenissen en verhoudingen tot de verste consequenties volgt.

Hoofdfiguur is een Andrea Lüdegast, de vrouw van een rijken fabrikant in het stadje Heilau. Als jong meisje is ze altijd ontzien en verwend, zeer precies opgevoed en zoo is ze ten huwelijk gekomen. Voor haar kinderen kan ze niet zorgen; een kinderjuffrouw is met de taak der opvoeding belast. Maar deze maakt ze het werk vrijwel onmogelijk, door zich, van tijd tot tijd, als ze er zoo eens neiging toe gevoelt, plotseling met de kinderen te bemoeien, met ze te spelen, ze hun zin te geven in dingen, die de juffrouw verboden heeft, enz. Bij zulke gelegenheden ontdekt ze allerlei tekortkomingen in de toewijding der opvoedster, die dan ontslagen en door een andere vervangen wordt. En als dan de nieuwe juffrouw er is, laat ze die de geheele leiding weer over, om zich te wijden aan het schrijven van romans, kunststrijden, ingebeeldes ziekten e.d. ontspanningen. Zelfs houdt ze, als de geleerde, ontwikkelde vrouw, lezingen in haar salons voor de elite van 't stadje over de verhouding van de moeder tot haar kinderen.

Deze onevenwichtigheid en schadelijke vergroeiing van gezinsverhoudingen (de man is een onbeduidende meeloper, die z'n vrouw bewondert, alles wat ze doet mooi en lief vindt en trouwens geen enkele opmerking durft maken) blijven natuurlijk niet zonder invloed op de kinderen. Die groeien geheel zelfstandig op, aan en door niemand gebonden. Een enkele maal komt het dochterje nog wel eens met een vraag bij moeder, maar dan wordt het kind weggestuurd zonder antwoord. Het komen echter wordt uitgelegd als bewijs van de gehechtheid van het kind aan de moeder. Als deze op een gegeven oogenblik merkt, dat de oudste zoon zelf zijn weg gaat en meer op z'n vader trekt, bindt ze den tweeden zoon aan zich door hem met allerlei liefdesbetuigingen te overladen, hem in alles zijn zin te geven, hem mee te nemen op haar reizen naar de Riviera en steeds overladig van geld te voorzien. 't Gevolg is natuurlijk, dat deze jongen, die bovendien een zwakkeling is, opgroeit tot een nietsnut en leeglooper.

Dan komt de catastrofe. De vader sterft plotseling en als het testament wordt geopend, blijkt, dat hij den oudsten zoon, Conrad, toezien en erfgenaam van heel zijn vermogen heeft gemaakt. Gerd moet onder zijn toezicht de fabriek beheeren en als dat niet gaat, alles uit de hand verkoopen. Gerd heeft zich intusschen in een avontuur gestoken (met medeweten van zijn moeder) en als hij bij z'n thuiskomst van deze schikkingen hoort, berooft hij zich van het leven. Dat is het eind van Andrea's opvoeding en van haar opvoedkundige stelsels.

Spoedig wordt de fabriek verkocht en zij trekt met den oudsten zoon en de dochter, die geheel naar elkaar zijn toegelopen en in alles elkaar steunen, naar de stad. Dan pas gaan haar de oogen open voor haar levensfouten, voor haar schuld aan den verkeerden gang van zaken. Dan pas gevoelt ze hoe ze altijd alleen aan zichzelf heeft gedacht en daardoor „in den tuin der eenzaamheid“ is

1) Uitg. A. G. Schoonderbeek, Laren.

of verlengd kon worden, en rustte op ieder de plicht om de middelen te gebruiken om zijn lichaam en leven te onderhouden. Vader Cais heeft deze uitspraak als volgt in dichtmaat weergegeven:

„Het eynde van den mensch is aan den mensch verholen. De middelen evenwel zijn yder een bevalen; Ghy, doet wat u betaamt in siekte en ongeval. En weet dan voort getroost, hoe Godt het schicken zal.“

Ik heb reeds gewag gemaakt van de verschillende kleinere en grootere pennevruchten van Voetius, die gedurende zijn Heusdensche tijd in druk verschenen. Op een daarvan wil ik hier nog terugkomen: ik bedoel de Proeve van de cracht der godsalicheyt, die in Augustus 1627 gereed kwam en in het begin van het volgende jaar te Amsterdam het licht zag. Het was gericht tegen een geschrift van den geleerden Franschman Daniël Tilenus. Deze was als hoogleeraar te Sedan een verklaard tegenstander van Arminius geweest; zelfs had hij in 1612 een boekje tegen dezen geschreven, dat ook in ons land veel gelezen was. De Heidelbergse hoogleeraren Pareus en Scultetus hadden den schrijver daarom een tweeden Augustinus genoemd, die den nieuwen Pelagius had weerstaan! Doch Tilenus was van gevoelen veranderd, wat ten gevolge had gehad, dat hij als hoogleeraar was afgezet. Toen nu de Fransche kerken, die niet op de Dordtsche Synode verlegenwoordig geweest waren, op hunne Synode te Alais in 1620 de Canones van Dordt hadden aangevaard, achtte Tilenus zich geroepen daarheen te protesteeren, eerst in een Adversitissement ofte Waerschouwing, die on-

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN

Gisbertus Voetius

X. In de studeerkamer. Afscheid van Heusden

Bij al den arbeid in en buiten zijne gemeente, vond Voetius toch nog tijd om zich aan studie en wetenschappelijk werk te wijden. Wij zagen reeds hoe hij gedurende de laatste jaren van zijn dienst te Heusden zich bezig hield met de samenstelling van zijn uitvoerig en doorwrocht boek tegen Jansenius, maar ook in den daaraan voorafgaanden tijd had hij de studie niet verzuimd. Zoodra hij er tijd voor kon vinden, had hij de beoefening van het Arabisch, waarmede hij in de pastorie van Vlijmen reeds ernst had gemaakt, weer opgevat. Sinds 1619 werd die taal te Leiden onderwezen door den vermaarden Thomas Erpenius, en Voetius maakte niet alleen van zijn bekendheid met Heusdensche studenten gebruik om zich in de vacantie door hen te doen inlichten over wat zij van de lessen van hun leermeester hadden opgestoken, maar hij toog ook zelf naar Leiden om Erpenius te raadplegen. Helaas zou deze geleerde na enkele jaren, in 1624, op slechts veertigjarige leeftijd aan de academie ontfallen.

Zelf gaf hij onderricht zooda in de klassieke als in de Oostersche talen, in filosofie, wiskunde en muziek, en natuurlijk ook in theologische vakken aan zijn broer Dirk, aan zijn collega Seroyen, aan den predikant bij de Engelsche troepen, die deel uitmaakten van het garnizoen der vesting, Samuël Batcheler, en aan den lateren predikant-

gekon-
en ge-

Men
hande-
beteek-
schap-
Diers-
belich-
mishul-
seeren-
tot he-
opvoe-
moet-
hij ten-
toege-
in h-
is. E-
te de-
grijpe-
Intr-
bedoe-
voert-
alleen-
werkin-
heel v-
de do-
ze on-
voor-
der va-
die de-
willen-
den m-
Op-
der m-
een r-
oploss-
houd-
nomen-

In
Van F-
S-
D-

De-
heeft,
Hij
„Roma-
werk,
Wolte-
Wies-
zeggar-
evenm-
en op-
den h-
callig-
wegen-
instiga-
Ik z-
alsof
andere-
het oo-
die ha-
zoo ó-
sor G-
derwij-
moeter-
in her-
zien. I-
nog d-

middel-
lezers-
vlugsch-
werd c-
Syno-
stelt.
Tilenus-
de Dor-
„een E-
licke s-
wanho-
Judas“
Groo-
gevoele-
vriende-
tijd no-
te wee-
het bo-
afdeelin-
opmerke-
aan, d-
praktijk-
meerde-
meest-
nus st-
niet te-
ongeve-
gescri-
gescre-
te Utre-
tiende-
Theodo-
voorred-
dertien-